

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till kulturnämnden

Datum:
2023-09-12

Diarienummer:
KTN-2023-00478

Handläggare:
Ella Tuononen, Helena Westin

Samrådsyttrande över detaljplan för kvarteret Murstenen

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** till plan- och byggnadsnämnden avge upprättat samrådsyttrande avseende detaljplan för kvarteret Murstenen

Ärendet

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för kvarteret Murstenen i samrådsskede 11 augusti–22 september 2023. Förlängd svarstid har beviljats till 29 september 2023.

Detaljplanen syftar till att utveckla planområdet med bostäder samt lokaler för centrumverksamhet i delar av bostadshusens bottenvåningar. Syftet är även att möjliggöra tydligare och säkrare gång- och cykelstråk i anslutning till kvarteret.

Beredning

Ärendet har beretts av avdelningarna Konst och kulturarv, Bibliotek Uppsala och Fritid Uppsala inom Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Föredragning

Planområdet ligger i stadsdelen Stenhagen, cirka sex kilometer väster om centrala Uppsala. Området ligger i stadsdelens bilintensiva detaljhandelsområde. I dag utgörs platsen av en stor byggnad avsedd för detaljhandel med tillhörande parkeringsyta. I öster angränsar området till en park, Stenskogen. Mot norr angränsar området mot kvarteret Opalen, färdigställt 2016. Väster om planområdet ligger Stenhagens kulturhus och Västra Stenhagenskolan.

Arkitektur och gestaltning i planförslaget

Detaljplanen syftar till att utveckla planområdet med cirka 200 bostäder samt mindre lokaler för centrumverksamhet i delar av bostadshusens bottenvåningar. Syftet är även att möjliggöra tydligare och säkrare gång- och cykelstråk i anslutning till kvarteret. Nedan följer en kort sammanfattning av hur bebyggelsen planeras att utformas.

Av planhandlingarna framgår att den nya arkitekturen ska vara av hög kvalitet, samt harmoniera med omgivande bebyggelse. Detaljplanen medger en U-formad kvartersstruktur där kvarteret delas upp i två delar. Den planerade bebyggelsen ska ha en sammanhållen karaktär mot omgivande gator, medan bostadsgårdarna öppnar upp sig mot den intilliggande parken Stenskogen. Mot de allmänna gatorna planeras förgårdsmark.

Detaljplanen medger en variation av byggnadernas höjd och volym. I planområdets nordvästra hörn kan bebyggelsen bli upp till sju våningar. Mot parken blir byggnaderna lägre. Bostadsentréerna ska vara genomgående mot gata och gård. I planområdets nordvästra hörn placeras de höga byggnaderna med ett mellanrum i syfte att skapa ett samband med intilliggande kvarter. I samma hörn planeras en mindre torgyta att anläggas.

Kulturarv inom och i anslutning till planområdet

Inom och i anslutning till planområdet identifieras framför allt två typer av kulturarv: en tidigare fornlämning, samt 1980- och 90-talens bostadsbebyggelse. I närheten finns även Stenhagenskolan från 1991 och S:ta Maria kyrka från 1993 som är intressanta ur ett kulturarvsperspektiv. Avsnittet inleds med en beskrivning av den tidigare fornlämningen i relation till övriga fornlämningar i närområdet. Sedan ges en överblick av bostadsbebyggelsen i stadsdelen.

Inom planområdet har det funnits lämningar av en boplats från bronsåldern (Läby 107:2). Fornlämningen är sedan tidigare undersökt och borttagen. Fynd som gjorts på platsen är bland annat stolphål, keramik, bränd lera, ben och odlingspår (Lämning L1942:4106 i Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister). I närheten av aktuell fornlämning (Läby 107:2) där kvarteret Opalen i dag är beläget, har ytterligare fornlämningar från bronsåldern identifierats och sedan tagits bort (Läby 107:1). Lämningarna är främst av boplatskaraktär men även ett "litet rituellt komplex" med en grav och ett möjligt kulthus upptäcktes i samband med en arkeologisk undersökning 2016. I undersökningsrapporten tolkas fornlämningarna inom Läby 107:1-2 ha hört ihop (Englund, M. 2016. *Ett litet rituellt komplex vid Stenhagen. Boplatsnära handlingar under äldre bronsålder*. Arkeologisk undersökning. Arkeologerna SHMM. Rapport 2016:43). Fornlämningarna inom Läby 107:2 var alltså en del av ett större sammanhang och tillsammans med övriga lämningar i området berättade de om Stenhagens tidiga historia.

Stenhagen uppfördes i huvudsak under sent 1980- och 90-tal. I dag präglas stadsdelen av mycket tidstypisk bostadsbebyggelse på båda sidor av den väg, Stenhagsvägen, som löper genom stadsdelen. Två exempel är kvarteren Stenhällen och Kantstenen som separeras av Stenhagsvägen. Kvarteren färdigställdes 1989. I båda kvarteren är bebyggelsen omsorgsfullt utformad utifrån vegetation- och terrängförhållanden. Kvarteren omges av sparad naturmark samtidigt som byggnaderna också gränsar mot gatumark.

Bebyggelsen i kvarteret Kantstenen på Stenhagsvägens södra sida är uppförd i två eller tre våningar. Mellan vägen och bebyggelsen finns flertalet träd bevarade. Byggnaderna är delvis synliga från vägen. Byggnaderna är placerade längs med en bågformad kvartersgata med innergårdar. Fasaderna är utförda i en kombination av ljusrött tegel med inslag av bruna mönstermurningar. Portarna har en ljus blå kulör och markeras av bågformade skärmtak. Balkongerna är välvda och stöttas upp av runda, vita pelare.

Kvarteret Stenhällen på andra sidan Stenhagsgatan är större och syns väl från gatan, men avgränsas från gaturummet med genomsläppliga staket och murar. Två tydligt markerade portaler leder in till området. Närmast gatan finns ett antal punkthus i fyra till fem våningar. Fasaderna består av tegel i olika kulörer och mönstermurningar. De har tydligt markerade burspråk. Längre in i kvarteret finns två utsträckta lamellhus utformade som gavlar. Fasaderna markeras av ett framskjutet parti (risalit) som bryts upp av en balkongrad. På sidorna flankeras husen av två lägre, utskjutande partier vilka skapar ett uppbrutet intryck. Byggnadernas delar är utförda i olika tegelkulörer. Mellan punkthusen och lamellhusen finns radhus. Sammantaget präglas kvarteret Stenhällen av intresseväckande arkitektonisk variation med lekfulla inslag. Gränsen mellan vad som är allmän och privat mark markeras tydligt av staket och murar samt av den tydliga gränsen mot den sparade naturmarken. Samtidigt upplevs området som inbjudande då det är väl synligt från gatan.

Båda kvarteren är exempel på det sena 1980-talets bebyggelseideal, bland annat genom hur de förhåller sig till naturmark och vegetation. Fasadernas tegel i varma kulörer och varierande murningar är tillsammans med arkitekturelement som pelare, skärmtak, välvda former, ljusa färger och uppbrutna fasader, typiska för 1980-talets byggnader med inspiration från postmodernismen.

Kulturarv i planförslaget

I planhandlingarna konstateras kort att det på platsen inte finns dokumenterade kulturmiljövården, att området inte berörs av något riksintresseområde för kulturmiljövården samt att området inte är utpekad som en kommunal kulturmiljö. Slutsatsen är att ett genomförande av planen inte bedöms påverka kulturmiljön negativt.

Offentlig konst

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen ser att det på sikt kan bli aktuellt med utveckling av den offentliga konsten i området. Tidigare konstinvesteringar har gjorts av kulturnämnden i samband med kulturhusets tillblivande samt för skolor och förskolor i området. För den aktuella detaljplanen finns det förutsättningar för samarbete kring konst med kommande byggaktörer. Det finns goda möjligheter för konst på innergårdarna med koppling till Stenparken samt i planområdets nordvästra del mot Stenhagens kulturhus.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens bedömning

Ett genomförande av detaljplanen innebär att den befintliga stadsbilden förändras. En del av det bilintensiva detaljhandelsområdet omvandlas till bostadskvarter och i samband med detta tillförs Stenhagens centrum ytterligare verksamhetslokaler. Torgbildningen vid korsningen Stenhagsvägen/Herrhagsvägen får en tydlig

stadsmässig inramning. I samband med att den här sortens förändringar genomförs på en plats är det viktigt att beslutsunderlaget är heltäckande.

Förvaltningen bedömer att planförslaget är genomarbetat vad gäller bebyggelsens utformning och hur den ska ansluta till befintlig bebyggelse i planområdets omedelbara närhet. Förvaltningen är positiv till att detaljplanen ämnar skapa ett tydligt samband mellan kvarteret Murstenen och intilliggande bostadskvarter samt Stenhagens kulturhus och Västra Stenhagenskolan. Det görs till exempel genom att byggnaderna i områdets nordvästra hörn placeras med ett mellanrum, genom anläggandet av ett mindre torg samt med genomgående bostadsentréer.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen instämmer i behovet av fler verksamhetslokaler i Stenhagen och är positiv till att detaljplanen möjliggör detta. Vid ett genomförande av detaljplanen får Stenhagens kulturhus potential att nå fler besökare, och i samband med att fler gång- och cykelvägar anläggs ökar tillgängligheten till kulturhuset vilket är positivt.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen anser att planhandlingarna har två brister ur ett kulturarvsperspektiv. Den första invändningen rör informationen om fornlämningen Läby 107:2 som är mycket begränsad i planbeskrivningen. Förvaltningen anser att den bör utvecklas. Fornlämningarna inom Läby 107:2 var en del i ett större sammanhang som tillsammans med övriga lämningar i närområdet berättade om Stenhagens tidiga historia.

Den andra invändningen rör stadsdelens 1980- och 90-talsbebyggelse. I planbeskrivningen konstateras att det inte finns dokumenterade kulturmiljövärden på platsen. Med det ställningstagandet frånses stadsbyggnadsförvaltningen de omsorgsfullt utformade bostadskvarteren från 1980- och 90-talen som är utmärkande för Stenhagen. Bebyggelsen från 1980- och 90-talet är utformad efter befintliga vegetations- och terrängförhållanden. Kvarteren omges av sparad naturmark samtidigt som byggnaderna också gränsar mot gatumark. Här finns tydliga exempel på tidens byggnadsideal med inspiration från postmodernismen. Några exempel hämtade från intilliggande kvarter är fasader med tegel i varma kulörer och varierande murningar, arkitekturelement som pelare, skärmtak, välvda former, ljusa färger, framträdande burspråk och uppbrutna fasader. I närheten av aktuellt planområde finns även Stenhagenskolan från 1991 samt S:ta Maria kyrka från 1993.

Trots att Stenhagen saknar dokumenterade kulturmiljövärden, så är det befogat att antaga att det finns kulturmiljövärden i stadsdelen. Även bebyggelsemiljöer från senare tid (1980–2000-tal) ska kunna värderas kulturhistoriskt.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen anser att planbeskrivningen bör kompletteras med mer information om intilliggande bostadsområden. Planförslaget bör tydligare visa hur den planerade bebyggelsen förhåller sig till stadsdelens bebyggelse från 1980- och 90-talen. Avslutningsvis konstaterar förvaltningen att ett kunskapsunderlag om 1980- och 90-talets bebyggelse i Uppsala saknas. Utan ett sådant underlag riskerar stadens 1980- och 90-tals bebyggelse att förbises i planeringen. Förvaltningen ser ett stort behov av detta i samband med att staden förtätas och utvecklas.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt i ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 12 september 2023
- Bilaga 1, Förslag till samrådsyttrande över detaljplan för kvarteret Murstenen
- Planhandlingar finns att hämta på: [kvarteret Murstenen - Uppsala kommun](#)

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör

Kulturnämnden
YttrandePlan- och byggnadsnämnden
Ert diarienummer: PBN 2015-002287

Samrådsyttrande över detaljplan för kvarteret Murstenen

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för kvarteret Murstenen i samrådsskede 11 augusti–22 september 2023. Förlängd svarstid har beviljats till 29 september 2023.

Ett genomförande av detaljplanen innebär att den befintliga stadsbilden förändras. En del av det bilintensiva detaljhandelsområdet omvandlas till bostadskvarter och i samband med detta tillförs Stenhagens centrum ytterligare verksamhetslokaler. Torgbildningen vid korsningen Stenhagsvägen/Herrhagsvägen får en tydlig stadsmässig inramning. I samband med att den här sortens förändringar genomförs på en plats är det viktigt att beslutsunderlaget är heltäckande.

Kulturnämnden bedömer att planförslaget är genomarbetat vad gäller bebyggelsens utformning och hur den ska ansluta till befintlig bebyggelse i planområdets omedelbara närhet. Kulturnämnden är positiv till att detaljplanen ämnar skapa ett tydligt samband mellan kvarteret Murstenen och intilliggande bostadskvarter samt Stenhagens kulturhus och Västra Stenhagenskolan. Det görs till exempel genom att byggnaderna i områdets nordvästra hörn placeras med ett mellanrum, genom anläggandet av ett mindre torg samt med genomgående bostadsentréer.

Kulturnämnden ser att det på sikt kan bli aktuellt med utveckling av den offentliga konsten i området. Tidigare konstinvesteringar har gjorts av kulturnämnden i samband med kulturhusets tillblivande samt för skolor och förskolor i området. För den aktuella detaljplanen finns det förutsättningar för samarbete kring konst med kommande byggaktörer. Det finns goda möjligheter för konst på innergårdarna med koppling till Stenskogen samt i planområdets nordvästra del mot Stenhagens kulturhus.

Kulturnämnden instämmer i behovet av fler verksamhetslokaler i Stenhagen och är positiv till att detaljplanen möjliggör detta. Vid ett genomförande av detaljplanen får Stenhagens kulturhus potential att nå fler besökare, och i samband med att fler gång- och cykelvägar anläggs ökar tillgängligheten till kulturhuset vilket är positivt.

Kulturnämnden anser att planhandlingarna har två brister ur ett kulturarvsperspektiv. Den första invändningen rör informationen om fornlämningen Läby 107:2 som är mycket begränsad i planbeskrivningen. Kulturnämnden anser att den bör utvecklas. Fornlämningarna inom Läby 107:2 var en del i ett större sammanhang som

tillsammans med övriga lämningar i närområdet berättade om Stenhagens tidiga historia.

Den andra invändningen rör stadsdelens 1980- och 90-talsbebyggelse. I planbeskrivningen konstateras att det inte finns dokumenterade kulturmiljövärden på platsen. Med det ställningstagandet frånses stadsbyggnadsförvaltningen de omsorgsfullt utformade bostadskvarteren från 1980- och 90-talen som är utmärkande för Stenhagen. Bebyggelsen från 1980- och 90-talet är utformad efter befintliga vegetations- och terrängförhållanden. Kvarteren omges av sparad naturmark samtidigt som byggnaderna också gränsar mot gatumark. Här finns tydliga exempel på tidens byggnadsideal med inspiration från postmodernismen. Några exempel hämtade från de intilliggande kvarten Kantstenen och Stenhällen som färdigställdes 1989 är fasader med tegel i varma kulörer och varierande murningar, arkitekturelement som pelare, skärmtak, välvda former, ljusa färger, framträdande burspråk och uppbrutna fasader. I närheten av aktuellt planområde finns även Stenhagenskolan från 1991 samt S:ta Maria kyrka från 1993.

Trots att Stenhagen saknar dokumenterade kulturmiljövärden, så är det befogat att antaga att det finns kulturmiljövärden i stadsdelen. Även bebyggelsemiljöer från senare tid (1980–2000-tal) ska kunna värderas kulturhistoriskt.

Kulturnämnden anser att planbeskrivningen tydligare bör visa hur den planerade bebyggelsen förhåller sig till stadsdelens bebyggelse från 1980- och 90-talen. Avslutningsvis konstaterar kulturnämnden att ett kunskapsunderlag om 1980- och 90-talets bebyggelse i Uppsala saknas. Utan ett sådant underlag riskerar stadens 1980- och 90-tals bebyggelse att förbises i planeringen. Kulturnämnden ser ett stort behov av detta i samband med att staden förtätas och utvecklas.

Kulturnämnden

Linda Eskilsson
Ordförande

Klara Eklund
Nämndsekreterare